

LEGEA ELECTORALĂ DIN 27 MARTIE 1926 ȘI EFECTELE SALE ASUPRA VIEȚII POLITICE ROMÂNEȘTI, 1926-1937*

Sorin ARHIRE**

The Election Law of 27 March 1926 and Its Impact on Romanian Political Life, 1926–1937

Abstract. *The Electoral Law of 27 March 1926 was the first electoral law which applied across the whole territory of Greater Romania, as the parliamentary elections of 1919, 1920 and 1922 were organized based on different voting system. Inspired by the Fascist Law Acerbo, the Romanian electoral law was intended to insure a comfortable Parliamentary majority for the ruling party, since the opposition was weak, fragmented and unable to exert any significant influence on the government. During the entire interwar period, a “reverse” practice of election organization was maintained by the newly formed government, rather than the new government’s formation being decided by the results of elections. Instead of government emanating from parliament, as was normal, in Romania the parliament was the product of government.*

Keywords: *Greater Romania, electoral law, parliamentary elections, democracy, universal vote.*

Cuvinte-cheie: *România Mare, lege electorală, alegeri parlamentare, democrație, vot universal.*

În Primul Război Mondial, după mai mult de doi ani de neutralitate, România s-a alăturat Antantei, astfel că, în cadrul Conferinței de Pace de la Paris (1919-1920), aceasta a primit numeroase provincii, chiar dacă în 7 mai 1918 guvernul român a semnat un tratat de pace separată cu Puterile Centrale, încălcând astfel textul Convenției politice din 4/17 august 1916, prin care atât România, pe de o parte, cât și Franța, Marea Britanie, Italia și Rusia, de cealaltă parte, se obligau să nu încheie pace generală sau separată decât împreună și concomitent¹. Față de situația antebelică, prin tratatele semnate la Paris, teritoriul și populația României au devenit mai mult decât duble în perioada interbelică². Transilvania, Banatul, Bucovina și așa-zisele părți ungurești

* O versiune în limba engleză a acestui articol a fost publicată cu titlul *The Election Law of 27 March 1926 and Its Impact on Romanian Political Life, 1926–1937*, în Václav Horčíčka, Jan Němeček, Marija Wakounig, Vojtěch Kessler, Jaroslav Valkoun (ed.), *The Frustrated Peace? The Political, Social and Economic Impact of the Versailles Treaty*, New Academic Press, Viena, Hamburg, 2021, p. 79-86.

** Universitatea „1 Decembrie 1918” din Alba Iulia, România; e-mail: sorin.arhire@uab.ro.

¹ Conform acestui articol „La France, la Grande-Bretagne, l’Italie et la Russie d’une part et la Roumanie d’autre part s’engagent à ne pas conclure de paix séparée ou la paix générale que conjointement et simultanément” (Ardeleanu *et alii* 1983, doc. nr. 236, p. 49).

² Înainte de Primul Război Mondial, România avea o suprafață de 130177 km² și o populație de 7,16 milioane locuitori, pentru ca în perioada interbelică să aibă 295049 km² și o populație de 15,54 milioane de locuitori (Rothschild 1977, p. 281).

aparținuseră până la 1918 de Austro-Ungaria, în vreme ce Basarabia fusese un teritoriu al Imperiului Țarist.

În conformitate cu Constituția din 1866, dar și cu legea electorală din același an, în România votul era censitar la începutul secolului XX, electoratul fiind alcătuit cu precădere din mari proprietari funciari și vârfuri ale burgheziei. Necesitatea de modernizare a țării arăta însă din ce în ce mai mult faptul că votul bazat pe avere trebuia înlocuit cu sufragiul universal. Partidul Național Liberal a fost cel care a pus problema legiferării votului universal, în toamna anului 1913, dar aplicarea sa a fost amânată din cauza izbucnirii Primului Război Mondial. Discuțiile au fost reluate în primăvara și în vara anului 1917, pentru ca la 14 noiembrie 1918 să fie promulgat decretul-lege privind reforma electorală, care inițial a fost valabil doar pentru teritoriul Vechiului Regat și al Basarabiei, dar ulterior a fost extins și în celelalte provincii ale României Mari. Prin articolul 1 al acestui decret-lege se prevedea că „toți cetățenii români majori vor alege prin vot obștesc obligatoriu, egal, direct și secret și pe baza reprezentării proporționale, un număr de deputați proporțional cu populația”³. Vârsta minimă cerută alegătorilor pentru Adunarea Deputaților era de 21 ani, iar pentru Senat de 40 de ani. A fost instituit de fapt un vot universal masculin, întrucât femeile erau excluse în totalitate⁴, acestora adăugându-li-se și unele categorii profesionale, aici putând fi menționați militarii în activitate și magistrații, care nici ei nu aveau drept de vot.

După 1918, ideea creării României Mari, ceea ce însemna unirea tuturor teritoriilor în care românii erau majoritari, fusese înfăptuită, dar statul român realizat imediat după sfârșitul Primului Război Mondial era departe de a fi unitar, așa cum era proclamat în Constituția din 1923. Îndelungata apartenență la diferite imperii a provinciilor locuite de români a avut efecte durabile de ordin cultural, lingvistic, precum și asupra elitelor din provinciile care se uniseră cu România. Anul 1918 nu a reprezentat deloc un capăt de drum al proiectului de construire a unui stat național unitar român, ci doar un început, așa cum afirmă și Irina Livezeanu, într-una dintre cărțile sale:

„[...] departe de a fi ultimul act al procesiunii întregirii naționale, anexarea de către Regat în 1918 a teritoriilor aflate de multă vreme sub stăpânire străină poate fi privită drept o ridicare a cortinei în drama României Mari, al cărei

³ Scurtu *et alii* 1995, p. 29.

⁴ În textul Constituției adoptate în 1923, la articolul 6, se prevedea că „legi speciale, votate cu majoritate de două treimi, vor determina condițiunile sub care femeile pot avea exercițiul drepturilor politice. Drepturile civile ale femeilor se vor stabili pe baza deplinei egalități a celor două sexe” (*ibidem*, p. 55). Ca atare, cadrul constituțional din 1923 prevedea faptul că femeile pot dobândi drept de vot, dar cu condiția adoptării unor „legi speciale”. Întrucât acestea nu au apărut, femeile nu au avut drept de vot în România în toată perioada interbelică.

conflict s-a învârtit în jurul integrării sociale, politice și culturale a țării mărite”⁵.

Conștient de această situație, Partidul Național Liberal, care își avea fieful în Vechiul Regat, mai precis la București, a fost adeptul centralismului politic, căutând să uniformizeze cât mai mult teritoriul României Mari, prin extinderea legislației Vechiului Regat și asupra celorlalte provincii care se uniseră în 1918.

Datorită caracterului eterogen al României Mari, primele trei alegeri parlamentare, cele din 1919, 1920 și 1922, au avut loc pe baza unor sisteme de votare diferite. În Vechiul Regat și Basarabia s-a aplicat sistemul reprezentării proporționale, împrumutat din legea electorală belgiană, combinat cu principii luate din legislația electorală elvețiană. Ca atare, în aceste provincii s-a ales câte un deputat la 30000 de locuitori și la fracțiunea suplimentară, superioară numărului de 20000 de locuitori. Pentru Transilvania, Banat, Crișana, Maramureș și Bucovina a fost utilizat sistemul electoral al majorității absolute, ceea ce a însemnat că în cazul existenței unui singur candidat pentru un loc de deputat, președintele biroului electoral îl declara ales, fără a se mai face votarea.

În ultimele zile ale unei guvernări de peste patru ani, în care Partidul Național Liberal a avut o prolifică activitate legislativă, a fost adoptată legea electorală din 27 martie 1926, care era valabilă pentru teritoriul întregii țări. Conform acestei legi, după stabilirea numărului de voturi valabil exprimate pe întreaga țară, se calcula procentul obținut de fiecare formațiune politică. Gruparea politică care în urma acestui calcul întrunea cel mai mare număr de voturi la nivelul întregii țări, dar care obținuse cel puțin 40%, era declarată grupare politică majoritară, iar celelalte erau considerate grupări minoritare. Mai întâi, conform articolului 92, din numărul total al mandatelor de deputați, se scădeau cele atribuite grupărilor minoritare în circumscripțiile unde acestea întruniseră majoritatea absolută, chiar dacă pe întreaga țară nu trecuseră de pragul electoral de 2% stabilit pentru intrarea în parlament. Potrivit aceleiași legi, din numărul de mandate rămase, partidul care fusese declarat grupare majoritară în urma alegerilor primea, sub forma unei prime electorale, jumătate din numărul de locuri din Adunarea Deputaților, iar cealaltă jumătate era împărțită între toate grupările ce trecuseră de 2%, inclusiv cea majoritară, proporțional cu procentele obținute de fiecare dintre ele⁶.

Prima formațiune politică care a beneficiat de prevederile noii legi electorale a fost Partidul Poporului, cea care a organizat alegerile din mai 1926. Obținând 52,09% din totalul voturilor, acestui partid i-a fost atribuită prima electorală prevăzută în noua lege, dobândind într-o primă fază jumătate din numărul de locuri din totalul de 387 pe care îl avea Adunarea Deputaților. Din

⁵ Livezeanu 1998, p. 347.

⁶ *Monitorul oficial*, 27 martie 1926.

cealaltă jumătate de locuri rămase, Partidul Poporului a obținut încă 52,09%, ajungând astfel la un total de 292 de mandate de deputat, deși dacă am calcula procentul obținut de acest partid din 387, rezultatul ar fi fost de doar 201 mandate.

Prin acest mod de a calcula atribuirea de mandate de deputați, inspirat din legea fascistă Acerbo⁷, se dorea asigurarea pentru partidul aflat la putere a unei majorități confortabile în Parlament, ceea ce îi permitea să transforme în legi toate proiectele depuse, deoarece opoziția era fragmentată și slabă, aceasta nefiind capabilă de a exercita vreo influență semnificativă asupra guvernului. Având un număr mare de deputați în camera inferioară a parlamentului, era astfel asigurată stabilitatea politică, partidul aflat la putere nefiind nevoit să încheie coaliții cu alte formațiuni politice. Deși opoziția a condamnat cu vehemență această lege, membrii Partidului Național Român din Transilvania și ai Partidului Țărănesc din Vechiul Regat considerând-o „sclerată” sau ca reprezentând „o declarație de război făcută de guvernul liberal, țării legale”⁸, aceasta a rămas în vigoare în aproape toată perioada interbelică. În anii 1927, 1928, 1931, 1932, 1933 și 1937 au avut loc din nou alegeri pe baza legii electorale din 27 martie 1926 și de fiecare dată partidul care a organizat alegerile le-a și câștigat, fiind obținut în toate cazurile un procent superior celui de 40%, cu excepția anului 1937, atunci când Partidul Național Liberal a ieșit pe locul I, dar a avut doar 35,92%, astfel că nu a beneficiat de prima electorală prevăzută de lege. Rezultatele alegerilor parlamentare din perioada 1926-1937, cu menționarea doar a primelor trei locuri, se pot vedea din tabele de mai jos⁹:

Nr. crt.	Gruparea politică	% din totalul voturilor	Număr de deputați
1.	Partidul Poporului	52,09%	292
2.	Blocul Național-Țărănesc	27,73%	69
3.	Partidul Național Liberal	7,34%	16

Tabel 1. Alegerile parlamentare din 1926

Nr. crt.	Gruparea politică	% din totalul voturilor	Număr de deputați
1.	Partidul Național Liberal	61,69%	318
2.	Partidul Național-Țărănesc	22,09%	54
3.	Blocul Maghiar-German	6,28%	15

Tabel 2. Alegerile parlamentare din 1927

⁷ Legea Acerbo a intrat în vigoare în 1924, iar aceasta prevedea că partidul politic care obținea cele mai multe voturi în alegerile generale, dar cel puțin 25%, urma să primească două treimi din locurile din Camera Deputaților (Robson 1997, p. 75-76).

⁸ Scurtu, Buzatu 1999, p. 163.

⁹ Scurtu, Bulei 1990, p. 103-116.

Nr. crt.	Gruparea politică	% din totalul voturilor	Număr de deputați
1.	Partidul Național-Țărănesc	77,76%	348
2.	Partidul Național Liberal	6,55%	13
3.	Partidul Maghiar	6,08%	16

Tabel 3. Alegerile parlamentare din 1928

Nr. crt.	Gruparea politică	% din totalul voturilor	Număr de deputați
1.	Uniunea Națională	47,49%	289
2.	Partidul Național-Țărănesc	14,99%	30
3.	Partidul Național Liberal (Gh. B.)	5,93%	12

Tabel 4. Alegerile parlamentare din 1931

Nr. crt.	Gruparea politică	% din totalul voturilor	Număr de deputați
1.	Partidul Național-Țărănesc	40,30%	274
2.	Partidul Național Liberal	13,63%	28
3.	Partidul Național Liberal - Gh. Brătianu	6,53%	14

Tabel 5. Alegerile parlamentare din 1932

Nr. crt.	Gruparea politică	% din totalul voturilor	Număr de deputați
1.	Partidul Național Liberal	50,99%	300
2.	Partidul Național-Țărănesc	13,92%	29
3.	Partidul Țărănesc (dr. N. Lupu)	5,11%	11

Tabel 6. Alegerile parlamentare din 1933

Nr. crt.	Gruparea politică	% din totalul voturilor	Număr de deputați
1.	Partidul Național Liberal	35,92%	152
2.	Partidul Național-Țărănesc	20,40%	86
3.	Totul pentru Țară	15,58%	66

Tabel 7. Alegerile parlamentare din 1937

Ceea ce frapază chiar de la o primă vedere este faptul că partidele au avut fluctuații extrem de mari în ceea ce privește procentele obținute pe întreaga țară, mai ales dacă se face această comparație între perioadele în care au fost în opoziție cu cele de la guvernare. Astfel, Partidul Poporului, care, la alegerile din 1922, în opoziție fiind, se situase pe un modest loc VI, cu doar 13 mandate, patru ani mai târziu, fiind la guvernare și organizând alegerile, a obținut 52,09% și 292 de mandate, ceea ce a însemnat un salt remarcabil. Același Partid al Poporului, trecând în opoziție în 1927, a obținut doar 1,93% din voturi, ceea ce nu i-a permis să aibă niciun mandat de deputat, întrucât pragul electoral pentru intrarea în parlament era stabilit la 2%. La rândul său,

Partidul Național Liberal, fiind în opoziție în 1926, a obținut doar 7,34% din totalul voturilor, pentru ca la un an și două luni distanță, fiind la guvernare, să aibă procentul de 61,69%. Partidul Național-Țărănesc, care în 1927 a fost în opoziție, a obținut 22,09%, iar în 1928, fiind la guvernare a avut 77,76%, ceea ce a constituit un record pentru toată perioada interbelică. În 1931 alegerile au fost organizate de către Uniunea Națională, care era dominată de liberali, iar procentul obținut a fost de 47,49%, deși, în urmă cu doi ani și jumătate, Partidul Național Liberal nu obținuse în opoziție decât 6,55%. În 1932, organizatorul alegerilor a fost Partidul Național-Țărănesc, care, de la 14,99% procente, cât obținuse la alegerile din anul anterior, crește la 40,30%. În 1933 situația se mai inversează o dată, în sensul că Partidul Național Liberal înregistrează o creștere spectaculoasă de la 13,63%, cât avusese în 1932, în opoziție, la 50,99%, în vreme ce Partidul Național-Țărănesc scade de la 40,30%, cât obținuse în 1932, la doar 13,92% în 1933. În fine, ultimele alegeri parlamentare bazate pe legea electorală din 27 martie 1926 au avut loc în 1937, atunci când Partidul Național Liberal a organizat din nou alegerile, iar acesta a reușit să le câștige, dar procentul obținut a fost de doar 35,92%, ceea ce nu i-a permis să beneficieze de prima electorală, astfel că mandatele de deputat au fost împărțite între toate formațiunile politice care trecuseră de 2%, direct proporțional cu procente obținute.

În toată perioada interbelică s-a menținut o practică „inversă” a organizărilor alegerilor de către guvernul proaspăt constituit, în loc ca formarea noului guvern să fie decisă de rezultatele alegerilor, astfel că s-a ajuns ca principiile democrației să fie inversate. În România interbelică guvernul nu era emanația parlamentului, așa cum ar fi fost normal, ci parlamentul era emanația guvernului, ceea ce l-a determinat pe Petre P. Carp să afirme „Maiestate, dați-mi guvernul și vă dau parlamentul”¹⁰. Oscilațiile extraordinare înregistrate de procente voturilor în anii de guvernare față de cei din opoziție pot fi explicate prin faptul că partidul aflat la guvernare folosea întreg aparatul administrativ și polițienesc pentru a obține cât mai multe voturi, funcționarii publici, polițiștii și jandarmii transformându-se în timpul campaniilor electorale în adevărați agenți electorali. La această situație poate fi menționat faptul că exista o cultură politică extrem de scăzută a populației, cei mai mulți dintre alegători votând întotdeauna cu guvernul, indiferent de cine era format. În condițiile în care analfabetismul era larg răspândit în România interbelică¹¹, faptul că partidul de guvernământ era primul pe listă conta foarte mult pentru cei care nu știau să scrie și să citească.

¹⁰ <http://muzeulbucurestiului.ro/mecanisme-solidaritate-spirit-civic/>, accesat la 20.02.2024.

¹¹ Elitele românești se situau în mod incontestabil la nivel occidental, perioada interbelică însemnând pentru România o adevărată efervescență culturală. Exista însă o adevărată prăpastie între elite și cea mai mare parte a populației, în condițiile în care, conform recensământului efectuat în 1930, doar 57% din populația României era știutoare de carte. Dintre aceștia, 85,10% urmaseră doar ciclul primar, doar 8,60% erau absolvenți de liceu și numai 1,60% urmaseră studii

În județul Caliacra, din Dobrogea de Sud, aceste oscilații înregistrate de partidele politice ating paroxismul, populația acestui județ votând practic în întregime fie cu Partidul Național Liberal, fie cu Partidul Național-Țărănesc, în funcție de ce partid era la guvernare.

	1926 (alegerile au fost organizate de Partidul Poporului)	1927 (alegerile au fost organizate de Partidul Național Liberal)	1928 (alegerile au fost organizate de Partidul Național- Țărănesc)	1931 (alegerile au fost organizate de Partidul Național Liberal)	1932 (alegerile au fost organizate de Partidul Național- Țărănesc)
Partidul Național- Țărănesc	17,45%	1,81%	95,97%	1,29%	67,85%
Partidul Național Liberal	4,59%	95,76%	1,79%	92,94%	5,82%

Tabel 8. Rezultatele alegerilor parlamentare din județul Caliacra¹²

În condițiile în care un partid se afla în opoziție și întrunea un procent destul de modest, între 5% și 10% pe țară, apoi venea la putere și obținea 60%-70% din voturi, pentru ca după o guvernare adesea mai scurtă de un an să revină la procentul pe care îl avusese în anul anterior guvernării sau chiar sub acesta, Marcel Ivan a căutat să interpreteze și să explice rezultatele obținute de către partidele politice. Într-o carte publicată în 1933, el menționează așa-numita „zestre a guvernului”, acest concept fiind definit ca fiind „acea masă a alegătorilor care, fie că nu e încadrată într-un partid, fie că nu manifestă simpatii politice permanente pentru un anumit partid, votează totdeauna «cu guvernul», indiferent al cărui partid”¹³. Considerând că adevărata forță a unui partid era dată de voturile „permanente”, adică cele primite atunci când partidul se afla în opoziție, M. Ivan, de profesie inginer, a stabilit și o formulă prin care se putea afla „zestrea guvernului”.

„Zestrea guvernului” = procentul de voturi obținut în anul guvernării, din care se scade media celor două procente din opoziție (înainte și după guvernare)¹⁴

superioare (bărbații fiind de patru ori mai numeroși decât femeile). În comparație cu România, la capitolul știutori de carte, statele vecine acesteia stăteau mult mai bine, Bulgaria – 60,30%, Ungaria – 84,80%, Cehoslovacia – 92,60% (Boia 2012, p. 102).

¹² Ivan 1933, p. 28.

¹³ *Ibidem*.

¹⁴ *Ibidem*, p. 4.

Pentru a fi luat doar un singur exemplu, mai jos este calculată această „zestre” pentru Partidul Național Liberal, cel care a fost la guvernare în 1927 și care a organizat alegerile din acel an. Din acest calcul se poate vedea că forța reală a acestui partid era în jur de 7%, întrucât a avut 7,34% în anul 1926, înainte de guvernare, și 6,55% în anul 1928, după guvernare, saltul la peste 61% fiind realizat atunci când a organizat alegerile, în 1927.

$$61,69\% - \frac{(7,34\% + 6,55\%)}{2} = 54,75\%$$

Toate partidele aflate la guvernare au beneficiat de „zestrea guvernului”, aceasta fiind mai mică în părțile unde populația era mai înstărită și avea o cultură politică mai ridicată, dar mai mare în zonele mai sărace, unde și educația politică era aproape inexistentă. Astfel, Banatul era provincia în care în toată perioada interbelică partidele aflate la guvernare au avut cea mai mică „zestre”, deoarece, țăranul bănățean, de regulă, nu vota mecanic cu guvernul și nici nu avea obiceiul de a ceda în fața unor presiuni directe sau indirecte de ordin material sau moral în timpul campaniilor electorale. Pe locul II s-a situat Transilvania, pe III Bucovina, teritoriul Vechiului Regat pe IV, iar Basarabia și Dobrogea erau pe ultimele două locuri. În aceste ultime două provincii, dar și în unele regiuni din Vechiul Regat, „țăranii nu se eliberaseră încă cu desăvârșire de tradiția și mentalitatea unei dependențe și încătușări individuale, morale și materiale, ale unui trecut nu prea îndepărtat”, formând astfel o masă politică maleabilă și cu concepții politice vagi¹⁵.

Legea electorală din 27 martie 1926 a avut și unele prevederi prin care se îndepărta sensibil de textul Constituției din 1923. Astfel, desemnarea deputaților nu se mai făcea de către corpul electoral al județului, așa cum era prevăzut de art. 65 din constituție, ci de către corpul electoral al întregii țări. Conform legii electorale, grupările sau partidele politice deveneau titulare ale mandatelor de deputați, în vreme ce textul constituției îi proclama deputați pe cetățenii aleși și nu pe membrii formațiunilor politice¹⁶. Ceea ce era însă mai grav consta în faptul că fusese anulat principiul egalității votului, deoarece, datorită modului de calcul a mandatelor de deputați, un vot dat partidului de guvernământ avea o putere de decizie mai mare în comparație cu un vot dat oricărui alt partid. În plus, legea nu asigura o corespondență fidelă între voința alegătorilor și componența parlamentului.

În final, se poate concluziona că viața politică românească din perioada interbelică era la începuturile sale, existând tot timpul o luptă între principiile democratice și cele totalitare. În anii '20 se părea că se va impune sistemul parlamentar inspirat de modelele Europei Occidentale, mai ales că și în rândul populației exista un sprijin latent pentru un experiment democratic. În fața

¹⁵ *Ibidem*, p. 28-29.

¹⁶ Alexandrescu *et alii* 2000, p. 55.

acestei perspective erau însă obstacole formidabile, ce nu au putut fi depășite. În condițiile în care România interbelică era o țară preponderent agrară, apatia și lipsa de experiență a țăranilor, cauzată de faptul că aceștia fuseseră cu totul excluși de la viața politică, nu au fost niciodată surmontate, astfel că impactul introducerii votului universal a fost redus. Anii '30 au reprezentat o perioadă de criză a proaspăt-instauratei democrații românești, aceasta fiind incapabilă să reziste unui dublu atac, venit atât din interior, cât și din exterior. Datorită Marii Crize Economice, partidele extremiste de dreapta au primit un impuls semnificativ, iar venirea pe tron a regelui Carol al II-lea, în iunie 1930, nu a fost nici ea favorabilă democrației românești, întrucât suveranul nu și-a ascuns niciodată disprețul pentru instituțiile democratice, dorind în schimb să se erijeze pe sine drept sursa incontestabilă a puterii în stat. În exterior, exemplele oferite de Germania nazistă și de Italia fascistă creau impresia că viitorul aparținea totalitarismului, astfel că experimentul democratic din România s-a erodat progresiv în deceniul patru. Din nefericire, în 1938, regele Carol al II-lea a reușit să impună un regim de dictatură regală, care a durat până în 1940. După aceea dictaturile s-au tot succedat în România, între septembrie 1940 și ianuarie 1941 existând un stat național-legionar, apoi dictatura militară a generalului, ulterior mareșalului, Ion Antonescu (ianuarie 1941 - august 1944), pentru ca după câțiva ani tulburi să fie instaurat regimul comunist, cel care a durat mai mult de 40 de ani. La finalul anului 1989, atunci când Partidul Comunist Român a fost răsturnat de la putere, s-a instaurat din nou un regim democratic, dar românii au fost nevoiți să înceapă de la zero, întrucât experimentul din anii '20 era mult prea îndepărtat.

Abrevieri bibliografice

- Alexandrescu *et alii* 2000 – Ion Alexandrescu, Ion Bulei, Ion Mamina, Ioan Scurtu, *Enciclopedia de Istorie a României*, București, 2000.
- Ardeleanu *et alii* 1983 – Ion Ardeleanu, Vasile Arimia, Ionel Gal, Mircea Mușat (coord.), *1918 la români. Desăvârșirea unității național-statale a poporului român. Documente externe 1879-1916*, vol. I, București, 1983.
- Boia 2012 – Lucian Boia, *România, țară de frontieră a Europei*, București, 2012.
- Ivan 1933 – Marcel Ivan, *Evoluția partidelor noastre politice în cifre și grafice 1919-1932*, Sibiu, 1933.
- Livezeanu 1998 – Irina Livezeanu, *Cultură și naționalism în România Mare 1918-1930*, București, 1998.
- Robson 1997 – Mark Robson, *Italia: liberalism și fascism, 1870-1945*, București, 1997.
- Rothschild 1977 – Joseph Rothschild, *East Central Europe between the Two World Wars*, Seattle, Londra, 1977.
- Scurtu *et alii* 1995 – Ioan Scurtu, Constantin Mocanu, Doina Smârcea, *Documente privind istoria României între anii 1918-1944*, București, 1995.

Sorin Arhire

Scurtu, Bulei 1990

– Ioan Scurtu, Ioan Bulei, *Democrația la români (1866-1938)*, București, 1990.

Scurtu, Buzatu 1999

– Ioan Scurtu, Gheorghe Buzatu, *Istoria românilor în secolul XX (1918-1948)*, București, 1999.